

לא להתנדב למלכודת: הלקח הישראלי מהמלחמה באיראן

written by ד"ר אל"מ במיל' חנן שי | 26.07.2026

דיווחים מסוף השבוע מלמדים כי הנשיא טראמפ השהה לפי שעה תוכנית להרחבה ניכרת של המתקפה באיראן. מפקדים אמריקנים בכירים הזהירו כי החרפת המערכה עלולה להעמיק את המחסור בטיילי הגנה אווירית הנחוצים להגנת הכוחות במזרח התיכון. במקביל, הורה טראמפ שלא לבצע תקיפות נוספות, לאחר כמעט שבועיים של תקיפות יומיות.

אין בכך הפתעה. זו תוצאה צפויה של בחירה במלחמת התשה.

ההיסטוריון הצבאי הנס דֶּלְפֶּרוֹק הבחין בין אסטרטגיה המבקשת להכריע את האויב במכה מכרעת לבין אסטרטגיה המבקשת לשחוק אותו בהדרגה, עד שיחליט כי מחיר המשך הלחימה גבוה מן התועלת שבה. ארצות הברית בחרה בדרך השנייה.

מלחמה כזאת מבוססת על גריעה הדרגתית של יכולות האויב באמצעות רצף תקיפות. יתרונה לכאורה הוא השליטה בעוצמתה של כל מכה. חסרונה המכריע הוא שאין אפשרות לדעת מראש כמה תקיפות יידרשו, כמה זמן תימשך המלחמה וכמה חימוש ייצרך עד שהאויב יסכים להסדר.

מי שבחר בהתשה חייב להתכונן מראש ולהחזיק מלאים המתאימים לא למערכה שתכנן, אלא לזו שהאויב יכפה עליו. ארצות הברית יצאה למלחמה בלי לדעת מתי, אם בכלל, תחליט ההנהגה האיראנית להיכנע או להסכים להסדר. עתה היא מגלה שאפילו מעצמה עולמית אינה יכולה לנהל מלחמה בלתי מוגבלת בזמן באמצעות מלאים מוגבלים.

הישג איראני ☒ לנצח בלי לנצח

היתקעותה של ארצות הברית בשל שחיקת מלאי המיירטים, בשעה שאיראן ממשיכה לשגר טילים, היא הישג אסטרטגי ותדמיתי איראני. איראן לא הכריעה את ארצות הברית מבחינה צבאית ואף ספגה נזקים כבדים. אולם במלחמת התשה השאלה אינה רק מי גרע יותר מיכולות יריבו, אלא, כמו במרוץ רגלי, מי שמר על חופש הפעולה שלו ומי נאלץ להאט או לעצור.

אם איראן ממשיכה לירות וארצות הברית נמנעת מהרחבת המערכה מפני שמלאי ההגנה שלה נשחק, הרי שאיראן גברה, לפחות בשלב זה, על מדרגת הלחץ האמריקנית והתישה את ארצות הברית ראשונה.

זה ההבדל בין גרימת נזק לבין הכרעה. נזק כבד אינו בהכרח הישג אסטרטגי. כל עוד מערכת המלחמה של האויב ממשיכה לתפקד, הוא יכול לספוג, להתארגן מחדש ולפתוח בסבב הבא.

ארצות הברית מצהירה על מטרות מרחיקות לכת: שלילת יכולת הטיילים האיראנית, נטרול הצי ומניעת נשק גרעיני. אולם היא מפעילה את כוחה בדפוס של הסלמה מדורגת, המותיר את מערכת המלחמה האיראנית פעילה וממתין לכך שטהרן תתרצה.

הכשל אינו בכך שכל תקיפה אמריקנית אינה חזקה דיה. הוא טמון באי־ההתאמה בין מטרות המחייבות שלילת יכולת לבין שיטה שנועדה להשפיע בהדרגה על רצון האויב.

המחסור במיירטים ממחיש את מחיר הבחירה. הכוח האמריקני לא הופעל במסגרת מהלך שנועד לשלול במהירות את יכולתה של איראן להמשיך במלחמה, אלא פוזר על פני מסע ממושך שמועד סיומו תלוי בהחלטתה של ההנהגה האיראנית. כך הפכה המלחמה, שנועדה להיות מוגבלת ונשלטת, למלחמה שבה ארצות הברית שולטת בעוצמתה של כל אחת ממכותיה, אך לא במשכה הכולל.

במלחמת הכרעה הניצחון מושג בשדה הקרב, ושולחן הדיונים מעגן אותו. במלחמת התשה הסדר מתהפך: מאחר ששדה הקרב לא הוליד מנצח ומנוצח, מבקשים הצדדים להשיג בשולחן הדיונים את התוצאה שלא הושגה במלחמה.

אלא שמשא ומתן אינו יכול לייצר בדיעבד ניצחון שלא הושג בשדה הקרב. אל השולחן מגיעים שני צדדים מותשים, וההסדר משקף את המכנה המשותף הנמוך ששניהם מוכנים לקבל – לא את תנאיו של המנצח.

שיעורים מההיסטוריה

הסדרים שמסיימים מלחמות התשה עוצרים את האש, אך בדרך כלל אינם מסלקים את מקור האיום. כאשר המערכת הצבאית והמדינית של האויב נותרת על כנה, ההסדר מקפיא את המלחמה יותר משהוא מסיים אותה.

הסכם פריז מ-1973 לא הציל את דרום וייטנאם. החלטה 1701 מ-2006 לא פירקה את חיזבאללה. ההסדר אחרי צוק איתן ב-2014 לא שלל מחמאס את היכולת להתעצם. בכל המקרים הושגה הפסקת לחימה, אך מקור האיום לא סולק.

הכרעה צבאית אינה מבטיחה כשלעצמה הסדר מדיני יציב. היא מחייבת גם תכנון של היום שלאחריה ומניעת שיקומה של מערכת האיום. אך בלעדיה אין לצד היוזם אפילו נקודת מוצא שממנה יוכל לכפות הסדר התואם את מטרות המלחמה.

מסין ועד איראן: דוקטרינת קולבי

בחירתה של ארצות הברית במלחמת גריעה אינה מקרית. שורשיה בספרו של אלברידג' קולבי –

"אסטרטגיית ההכחשה" קולבי מכהן כיום כתת־מזכיר ההגנה למדיניות והופקד על הובלת גיבושה של אסטרטגיית ההגנה הלאומית של ממשל טראמפ.

בספרו הוא מציע להתמקד לא בהכרעת סין, אלא בשלילת האפשרות שתשתלט על טיוואן: לבלום, לגרוע ולשחוק עד שבייג'ינג תשתכנע שהמחיר גבוה מדי, ואז להגיע להסדר. זו תפיסה של מלחמה מוגבלת ונשלטת.

אלא שאפשר לשלוט בעוצמת כל מכה ² לא במספר המכות שיידרשו עד שהאויב יתרצה. לכן מלחמה שתוכננה להיות מוגבלת עלולה להפוך לבלתי מוגבלת במשכה.

המלחמה באיראן היא מבחן המעשי של התפיסה הזו. במקום לשלול מאיראן את יכולתה להפעיל את מערכת המלחמה שלה במהלך מרוכז, ארצות הברית מנסה לגרוע בהדרגה מיכולותיה ולהעלות את המחיר עד שטהרן תתרצה. אך איראן אינה חייבת להתרצות במועד הנוח לווינגטון. היא יכולה להאריך את המלחמה ולשחוק גם את היכולות והסבלנות הפוליטית האמריקנית.

כך נחשף הפרדוקס: אסטרטגיה שנועדה לשלול מן האויב את האפשרות להשיג את יעדיו בלי להכריעו, עלולה לאפשר לאויב לשלול מארצות הברית את חופש הפעולה שלה.

המשמעות לישראל

המסקנה חייבת להיות מפוכחת. עם המצב הנוכחי יימשך, אין טעם שישראל תנדב מטוסים, מיירטים וחימושים או תציע ביוזמתה להצטרף למלחמת הגריעה הסיזיפית שמנהלת ארצות הברית.

ישראל כבר התנסתה בתוצאותיה של תפיסה זו ³ בלבנון ב־2006, בעזה ב־2014 ובמערכות נוספות: תקיפות מדורגות, גריעת יכולות והמתנה לכך שהאויב יסיק שהמחיר כבד מדי. שוב ושוב הסתיימה הלחימה בלי שהאויב הוכרע ובלי שמקור האיום סולק.

עם זאת, ישראל אינה פועלת בחלל ריק. הברית עם ארצות הברית מצמצמת את חופש הבחירה שלה. אם תבוא בקשה אמריקנית מפורשת, ישראל תתקשה לסרב. אך מכאן אין להסיק שעליה להקדים ולהציע את השתתפותה.

כל עוד לא הוגשה בקשה כזאת, עליה לנצור את האש, לשמר מלאים וכשירות ולא ליזום את הפעלתם אלא בתגובה להתקפה ישירה; במסגרת מערכה הכרעיתית משותפת ⁴ אם ארצות הברית תשנה את דפוס המלחמה מהתשה להכרעה; או במערכה שישראל מסוגלת להכריע באמצעות משאביה שלה.

יש צורך לדיון נוסף במידת מודעותה של הנהגת ישראל ⁵ ובראש ובראשונה ההנהגה

המקצועית-הצבאית [?] לדפוס מלחמת ההתשה שתכננה ארצות הברית ואסטרטגיית ההגנה הלאומית שלה. האם משמעותיותה של מלחמת גריעה [?] אי-הוודאות באשר לאורכה, למלאים שיידרשו ולתנאי סיומה [?] הוצגו לדרג המדיני לפני הצטרפות ישראל למערכה ובמהלכה?

ההבחנה היא בין חובה הנובעת מן הברית לבין התנדבות אסטרטגית מיותרת. ישראל אינה יכולה תמיד לבחור את המלחמה שאליה תיגרר; היא יכולה וצריכה להימנע מלהזמין את עצמה למלחמה שגויה.

הברית עם ארצות הברית היא נכס ראשון במעלה. דווקא משום כך אסור לטשטש את הכשל הדוקטרינרי שנחשף. נאמנות לברית עשויה לחייב היענות לבקשה אמריקנית; היא אינה מחייבת את ישראל ליזום בקשה להשתתף במלחמת שאין לה מצב סיום בר-השגה.

ישראל צריכה לשמור את כוחה לרגע שבו יהיה אפשר להשתמש בו כדי לשלול מאיראן את היכולת להפעיל את יכולותיה. לא כדי לסייע להביא אל שולחן הדיונים שני מותשים, אלא כדי ליצור בשדה הקרב את התנאי שהופך הסדר מדיני לניצחון: מנצח ומנוצח.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 26 ביולי 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.